

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ EKONOMİ POLİTİKALARI VE VERDOR RAPORU ECONOMY POLICIES OF DEMOCRATIC PARTY ERA AND VERDOR REPORT

Savaş SERTEL*
M. Bora SANYÜREK**

Öz

Baron Ernest de Verdor İstanbul'da kurduğu ticaret ofisi aracılığıyla Türkiye'de uzun yıllar ticaret yapmış yabancı bir girişimcidir. Verdor, 1950 yılındaki genel seçimlerde Demokrat Parti başa geçince kapsamlı bir ekonomi raporu hazırlamış ve Fransızca yazdığı raporu hem Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a hem de Başbakan Adnan Menderes'e sunmuştur. Raporda Türk ekonomisinin yapısı, kırılganlığı, yanlışlıkları ve çözüm önerileri yer almıştır. Verdor'un çözüm önerileri liberal bir bakış açısına göre hazırlanmıştır. Önerilerin büyük bir kısmı uygulanabilir ve faydalı olacak çarelerdir. Bir kısmı ise Türk ekonomisini üretici ve rekabetçi olmaktan çıkaracak ve dışa bağımlılığını artıracak önerilerdir. Genel olarak incelenecek olursa rapor faydalı tavsiyeler içermektedir. Özellikle merkez bankasının özerk olmasının zorunluluğu, ekonomideki işlevinin neler olması gerektiği, yeni ekonomik kaynaklar yaratması, girişimci üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesi gibi tavsiyeleri günümüz ekonomik sistemlerinde de uygulanmaya çalışılan önemli fikirleri de içermiştir. Demokrat Parti'nin ekonomik icraatlarına bakılacak olursa rapordaki bir kısım tavsiyeye uygun adımlar atıldığını ve bir kısmının ise uygulamaya bile konmadığı görülecektir. Bu çalışmada Verdor'un hazırladığı Fransızca rapor çeşitli yönleriyle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ernest de Verdor, Demokrat Parti, Merkez Bankası, Ekonomi, Para, Finans.

Abstract

Baron Ernest de Verdor through a foreign trade office established in Istanbul in Turkey entrepreneurs have done business for many years. Verder, in the general election in 1950, go to the head of the Democratic Party has prepared a comprehensive report on the economy and French written report submitted to both the Prime Minister and President Celal Bayar, Adnan Menderes to. The structure of the Turkish economy, the report fragility, has been involved mistakes and solutions. Verdor of solutions was prepared according to the liberal perspective. A large part of the proposals are feasible and will be useful remedy. A portion of the Turkish economy and the manufacturer will cease to be competitive and suggestions to increase foreign dependence. In general, if the report contains useful recommendations to be examined. Necessity of especially the autonomy of the central bank, it should be what the function of the economy, to create new economic resources, advice, such as easing the tax burden on entrepreneurs today also included important ideas that are being implemented in the economic system. The Democratic Party will look at the economic performance of a section in the report that if the steps taken appropriate advice and even if a portion of it will be seen not put into practice. French report prepared by Verdor This study assessed various aspects.

Keyword: Ernest de Verder, the Democratic Party, the Central Bank, Economy, Money, Finance.

Giriş

1950 yılı Mayıs ayında yapılan seçim ile 27 yıl boyunca iktidarda olan ve devletçi ekonomiyi benimseyen CHP, iktidardan düşmüş, yerine liberal eğilim ve söylemleri olan DP gelmiştir. Böylece ülkenin yönetsel ve ekonomik öncelikleri değişmeye başlamıştır. DP'nin programında devletçiliğe yer verilmeyle beraber, bu anlayışın daha ılımlı uygulanacağını işaretleri verilmekte ve "memlekette iş hacmini daraltan, hayatı pahalılaştıran tekel fabrikalarının elverişli şartlarla hususi teşebbüs ve sermayeye devredilmesi..." gibi liberal ekonominin uygulanacağı yazılmıştır. Buna göre devlet girişiminin olabildiğince daraltılması, devletin ekonomik alanda koruyucu ve denetleyici olarak görev alması ve ana sanayiye yönelik girişimler dışında "iş serbest ve normal kaidelere bırakmak" esası öngörülmüştür. D.P. on yıllık iktidarı süresince, devletin ekonomik alandan çekilmesini sağlamak bir yana; bu dönemde, kamu iktisadî kurumlarından hiçbirinin satılmadığı gibi, bunlara yenileri eklenmiş ve sayıları otuzu bulmuştur. Bu dönemde özel sektör daha çok ara malları, hafif tüketim, sanayi ve montaj sanayine ağırlık vermiştir. Ayrıca özel girişime önemli ayrıcalıklar sağlanmış, buna paralel olarak da özel sanayi ve iş yerleri sayısında, daha önceki yılları göre; "görülmedik bir artış" gerçekleştirilmiştir. On yıllık DP iktidarı döneminin ilk üç yılı DP'nin en parlak yılları olmuştur (<http://www.mustafaalbayrak06.com/tr/?p=60>).

1950'den sonra uygulanan "liberal" siyaset öne sürüldüğü kadar "liberal" değildi. "Liberal" olmaktan çok "müdahaleci" bir nitelik taşıyordu. Her ne kadar resmen yadsınmışsa da, devletçilik, Demokrat Parti Hükümeti zamanında da sürdürülmüştür. Mesela 1950'de 22,3 milyon Dolar olan dış ticaret

* Yrd. Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

** Öğr. Gör., Munzur Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

açığı liberasyonun etkisiyle daha 1952'de 193 milyon Dolar'a varmıştı. Bunun üzerine Merkez Bankası'nda serbest bırakılan altın satışları durdurulmuştur. Bu dönemde Devlet fabrikalarını satarak, ağır sanayiye tasfiye ederek özel girişime dayalı bir serbest piyasa ekonomisi yaratma tavsiyeleri ise başarılı olamamıştır (<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/02.htm>). Liberalizm söyleminin havada kalması, yatırımların yüzde 40-50'sini devletin yapmak zorunda kalması, Demokratları zor durumda bırakmıştır (Baytal, 2007: 555). Bu durum ülkede karma bir ekonomik sistemin doğmasına neden olmuştur (Komisyon, 2009: 229). Bu dönemde Türkiye IMF ve Marshall yardımıyla tanışmıştır. 1954-1955 yılları arasında biriken dış borçlar ve ödeme güclüğü hükümeti zor durumda bırakmıştır. 1958'de elde edilen dış kredi ile ayağa kalkılmaya çalışılmıştır. 1958'de IMF'nin isteği doğrultusunda istikrar paketi çıkarılmıştır. Plansız yatırımlar nedeniyle enflasyonist baskı artmıştır. 1958'de yapılan devalüasyonlar sonucu Lira, Dolar karşısında üç kat değer kaybetmiştir (Komisyon 2009: 229, 246).

Öte yandan Truman Doktrini ve Marshall Yardımları sonrasında ABD yardımlarına talip olan Türkiye'ye çok sayıda yabancı uzman ve danışman gönderilmiştir. Bu kişilerin asli görevi; Türk ekonomisinin incelenmesi, yabancı yardımların yönlendirilmesi ve etkin bir şekilde kullanılması idi. Bu maksatla hazırlanan raporlarda; Türkiye'de özel girişimin önündeki engellerin kaldırılması ve desteklenmesi, özel girişimin çıkarlarının korunması için özel yasalarla güvence altına alınması ve resmî makamların keyfi hareketlerinin önlenmesi önerilmiştir. Bu raporlar her ne kadar Türk ekonomisinin kalkındırılması için tavsiyeler içerse de, Türkiye'nin çıkarlarından ziyade başta ABD olmak üzere batılı sanayileşmiş devletlerin çıkarları gözetilmekteydi. Türkiye'nin demiryolu yapımına son verip karayolu yapımına yönelmesi, ağır sanayi ve ileri teknoloji yatırımları yapmaması, kaynaklarını tarıma ve tarıma dayalı düşük teknoloji hafif sanayi kollarına harcaması, başta otomobil ve elektronik eşya gibi tüketim malları üretmek yerine tarımdan elde ettiği gelirlerle bu ürünleri ithal etmesi gerektiği gibi hususlar, bu raporlardan dikkat çeken hususlardır. Demokrat Parti Hükümetlerince, kalkınma için dış yardım ve krediler yaşamsal bir önem taşıyordu. Bu nedenle bu raporlara itiraz edilmemiş, ancak uygulamada ağır sanayi yatırımları gerçekleştirilerek, tavsiyelerin dışına çıkmıştır.

Özel ticaret danışmanı Baron Ernest de Verdor 1950 yılında Demokrat Parti iktidara gelince Türkiye ekonomi politikalarında kendince gördüğü yanlışları ve bu yanlışların nasıl düzeltileceği konusunda Fransızca bir rapor yazarak Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'e sunmuştur.¹ Bizdeki nüsha Başbakan Adnan Menderes'e sunulan ve 030.0.0.01.41.242.13 fon koduyla Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yer alan nüshadır. Verdor ekonomide devletçiliği benimseyen CHP'nin yerine iktidara gelen DP'den daha liberal kararlar almasını beklemektedir. Bunu raporunda da belirtmiştir. (Merkez Bankası'nun özerk olması gibi). Raporda Merkez Bankası reformu yapılması, Merkez Bankası'nın izleyeceği ekonomik politikalar, yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilebilmesi, kamu mallarının satışı, kambiyo politikası, kamu borçlarının taksitlendirilmesi, fon kredileri, altın politikası, Türk Hava Kurumu çekilişi gibi konularda detaylı tavsiyelerde bulunmuştur. Verdor'un raporu hükümete ekonomi hakkında sunulan önemli bir projeler bütünüdür. Aynı zamanda kapsamlı bir ekonomik ıslahat programıdır.

Verdor raporuna günümüze kadar hiç değinilmemiştir. İlk defa bu çalışma ile Verdor raporu Türkiye'deki akademisyen ve araştırmacıların istifadesine sunulacaktır. Raporun Fransızca yazılmış olması da araştırmacıların çalışma yapmasını engellemiş olabilir.

Baron Ernest de Verdor, Demokrat Parti döneminde Antalya'da krom, demir ve kurşun üretimi yapan yedi madenin işletme ruhsatını almıştır (*Resmî Gazete*, 26 Mayıs 1960, Sayı: 10514).

İlçe	Nahiye/Köy	Madenin Cinsi	Ruhsat Numarası
Serik	Gebiz Nahiyesi	Krom	5/61
Gazipaşa	Merkez/Çile	Demir	5/70
Gazipaşa	Merkez/Çile	Demir	5/71
Gazipaşa	Çile ve Güçük köyleri	Demir	5/72
Gazipaşa	Çile ve Güçük köyleri	Kurşun	5/76
Gazipaşa	Çile ve Çobanlar köyleri	Kurşun	5/77
Gazipaşa	Yular ve Burhan köyleri	Kurşun	5/125

Tablo 1: Baron Verdor'un 26 Mayıs 1960 Tarihi İtibarıyla Antalya'da İşlettiği Madenler

1. Demokrat Parti'nin Ekonomi Alanındaki Fikirleri

CHP içerisinde, 1945 seçimleri sonrasında, öncülüğünü Celal Bayar ve Adnan Menderes'in yaptığı liberal bir muhalefet hareketi yükselmeye başlamıştı. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu kapsamında "toprağı olmayan köylülere toprak dağıtmak amacıyla toprak sahiplerinin 50 dönüme kadar arazilerinin kamulaştırılması" hususlarını içeren 17. madde ile "kamulaştırmaların gerçek bedel üzerinden değil vergi matrahı üzerinden gösterilen değer üzerinden hesaplanması" hususlarını içeren 21. maddesine (Eroğul,

¹ Verdor, raporu gönderdikten sonra 9 Ekim 1950'de Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtipliği'ne bir telgraf çekmiştir. Telgrafta 15 Ekim'de New York'a hareket edeceğini istenirse Türkiye Hükümeti'ne ABD'den 100+100 milyonluk kredi sağlayabileceğini dile getirerek, teklifinin kabul edilmesi halinde kendisine talimat verilmesini istemiştir. *BCA*, 030.01.0.0.41.242.13.

1998; 28) muhalefet eden İzmir milletvekili Celal Bayar, Aydın milletvekili Adnan Menderes, İçel milletvekili Refik Koraltan ve Kars milletvekili Fuat Köprülü bir araya gelerek sundukları önerge tarihe "dörtlü takrir" olarak geçmiştir. (Boray, 2010: 267) Verilen önergede; "Milli hâkimiyetin tek tecelli yeri olan Büyük Millet Meclisi'nde hakiki ve bir murakabenin sağlanması, demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşamasına engel olan ve anayasanın halkçı ruhunu takyit eden bazı kanunlarda değişiklik yapılması ve parti tüzüğünde de yine bu maksatların icap ettirdiği tadillerin hemen icrası" (Eroğul, 1998; 30) hususları talep edilmekteydi. Bu gelişme sonrasında partiden ihraç edilen veya istifa eden bu isimler, 07 Ocak 1946 tarihinde, Celal Bayar başkanlığında Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. Partinin kuruluşuyla birlikte hazırlanan 1946 tarihli parti programında liberal eğilimler ön planda olup, özel girişimi destekleyen, ancak özel sektöre engel olmayacak, onu destekleyecek, ülkenin menfaatleri için gerekli olan ve özel sektöre yapılması mümkün olmayan altyapı, enerji, ulaşım gibi yatırımların devlet eliyle yapılması öngörülmektedir. Bu kapsamda, Demokrat Parti'nin 1946 yılındaki programında;

- Devletçilik ile ilgili olarak; "Devletçiliği, iktisadî alanda uzun zamandan beri devam eden boşluğu biran evvel doldurmak, iş hacmini genişleterek yurttaşların geçim ve refah seviyesini yükseltmek için, devletin, gerek doğrudan doğruya iktisadî faaliyetlere girişmesi, gerekse nizamlama, teşvik ve yardım yolları ile hususî teşebbüs ve sermayenin umumi menfaate en uygun şekilde ve süratle gelişmesinde vazife alması, manasında anlıyoruz. Özel teşebbüs ve sermaye faaliyeti ve tasarruflarının devlet tarafından nizamlanması, özel teşebbüs menfaatleriyle genel menfaatin telifi ve korunması zaruretinden ileri gelmektedir. Bizim devletçiliğimiz iktisadî şartlarımızın ve ihtiyaçlarımızın çizdiği yoldur." (DP Programı, 1946: md.17)

- Özel girişimcilik ile ilgili olarak; "İktisadî hayatta özel teşebbüs ve sermayenin faaliyeti esastır. Onun için hususî teşebbüs ve sermayeye serbestlik ve güvenle çalışmak şartları ve yeni iş sahaları sağlanmalıdır. Faaliyet sahaları iyice hudutlanmak şartı ile, özel teşebbüslerle devlet teşebbüslerinin yekdiğerine engel olmadan ve karşılıklı yardım suretiyle birbirini tamamlayıcı bir ahenk içinde, çalışmalarının hem mümkün ve hem de faydalı olduğuna inanıyoruz." (DP Programı, 1946: md.42)

- Devletçilik ile özel girişimcilik arasındaki ilişkiler ile ilgili olarak; "Özel teşebbüs ve sermayenin istikrar ve güvenle çalışması bakımından devlet iktisadî faaliyetlerinin hudutları kesin olarak belirtilmelidir. Bunun için;

+ Devletin ele alacağı işlerin uzun vadeli umumi bir plâna bağlamak suretiyle önceden herkesçe imkânının temininin bilinmesi,

+ Devletin iktisadî hayatı tanzim yolunda alacağı tedbirler ile Gümrük, Tekel ve para politikası gibi iktisadî hayatla sıkı sıkıya ilgili konularda takip edilecek ana istikametlerin, yine herkesçe bilinmek üzere, önceden tayin ve ifadesini, lüzumlu görmekteyiz." (DP Programı, 1946: md.43)

- Kamu iktisadî teşebbüsleri ile ilgili olarak;

+ "Özel teşebbüs ve sermayenin yetip erişemeyeceği, yahut yeter ve yakın kâr görmediği için girişemeyeceği, fakat bütün ekonomik faaliyetlere müessir olacak ve memleket müdafaasını sağlayacak mahiyetteki teşebbüslere girişmek; bilhassa ana sanayi ve büyük enerji santrallerini kurmak, bugün olduğu gibi demiryolu, liman, su işleri yapmak; büyük taşıt vasıtaları inşa etmek ve işletmek.

+ Millet, gelecek nesillere de şamil, daimî, menfaatleri bakımından devlet elinde bulunması, daha faydalı olan büyük maden ve orman işlenmeleri kurmak. Devlet, girişeceği iktisadî işlerde, kazanç maksadından ziyade, benzeri özel işletmeleri sarsmamak kaydı ile millî ekonominin gelişmesi ve halk ihtiyarlarının karşılanması gayeleri ile hareket eder." (DP Programı, 1946: md.44)

- Özelleştirme ile ilgili olarak; "Devlet tarafından kurulup, hususi ellerde daha rantabl işletilebileceği anlaşılan işletmeler, elverişli şartlarla özel teşebbüse devredilebilmelidir. Devlet işletmeleri ile benzer özel işletmeler hiçbir surette ayrı muamele ve şartlar altında bulundurulmamalıdır." (DP Programı, 1946: md.47)

- Vergi politikaları ile ilgili olarak; "Memlekette iş hacmini daraltan istihsal maliyetlerine doğrudan doğruya tesir yaparak dış piyasalarla mübadeleyi güçleştiren veyahut hayat pahalılığının amillerinden olan vergi ve resimlerden değiştirmeler ve indirmeler yapılmasına, hayvan vergisinin birden veya tetrici surette kaldırılmasına taraftarız." (DP Programı, 1946; md.75) hususları ifade edilmektedir.

Demokrat Parti, 1950'de iktidara geldikten sonra, 1951 yılında yeni bir parti programı hazırlamış, ancak küçük eklentilerin ve değişikliklerin haricinde, 1946 yılındaki özelliklerini muhafaza etmiştir. Güncellenmiş parti programında, ana hatlarıyla, ekonomi politikaları ilgili olarak;

- "Devletçilik, sadece zaruret halinde, özel sektörün yetersiz kaldığı ancak varlığı ülke menfaatleri için hayati önem taşıyan alanlarda, iktisadî teşekküller kurmak suretiyle sağlanacaktır. Devletçiliğin sınırları önceden belirlenecek ve özel müteşebbise gereken güven ortamı sağlanacaktır.

- Devletçilik, özel müteşebbisin önünü tıkamayacak bilakis özel müteşebbis ile el ele vererek ülke kalkınmasına katkıda bulunulacaktır.

- Yerli hammadde kullanımına önem verilecektir.
- Geniş işçi zümrelerine iş imkânı sağlanacaktır.
- Ekonomik alanda özel teşebbüsün faaliyetleri esas alınacaktır.
- Devletin ele alacağı yatırım alanları önceden belirlenecek, herkes tarafından bilinmesi sağlanacak ve böylelikle özel müteşebbis doğru yönlendirilecektir.
- Ekonomik özgürlüğü ortadan kaldıracak fiili inhisarcılık engellenecektir.
- Memleketin kalkınmasına katkı sağlayan, yerli hammadde kullanmak suretiyle, işsizliği azaltan ve ülke ekonomisine katkı sağlayan özel işletmeler devlet tarafından "Teşvik Yasası" ile korunup teşvik edilecektir.
- Devlet İktisadi Teşekküllerinden gerekli olgunluğa erişmiş olanlardan özel teşebbüse devredilmesinde herhangi bir sakınca görülmeyen gerekli şartları taşımaları durumunda özel müteşebbislere devredilebilecektir.
- Balıkçılık ve deniz ürünleri sanayisi geliştirilecektir.
- Devlet teşekküllerinin masrafları azaltılacak, verimli hale getirilmesi için tüccar gibi hareket ederek gelirleri arttırılacaktır. Bu amaçla müesseseler hakkında gerekli düzenlemeler yapıp kanun ve yönetmeliklerde gereken değişiklik yapılacaktır.
- Ülkedeki teknik eleman sıkıntısının giderilmesi hususunda, yurdun her yerine teknik okullar açılacaktır.
- Sanayinin etkili gelişebilmesi için gerekli altyapının sağlanması amacıyla karayolları, demiryolları ve deniz ulaşımı gelişimi için limanların yapılması hususunda gereken adımlar atılacaktır.
- Özel müteşebbis, yetersiz kaldığı için devlet eliyle, büyük orman işletmeleri kurulacaktır.
- Vergiler, üreticinin rekabet gücünü kırmayacak, iş hacmini daraltmayacak şekilde, arttırmaya yönelik olarak yeniden düzenlenecektir.
- Milli geliri ve milli üretimi arttırmaya yönelik iç borçlanmaların yapılabileceği gibi, milli bağımsızlığa ters düşmeyecek şekilde dış borçlanmalar da yapılabilecektir.
- Tarımsal üretimin artması için çiftçi kredilendirilmek suretiyle desteklenecek, tarımda makineleşmeye gidilerek üretim kalitesi ve miktarı arttırılacak bu makineler için tamir ve yedek parça imkânları sağlanacaktır." (Yıldız, 2015: 55-56)

Demokrat Parti'nin kuruluşunu takip eden süreç içerisinde, Celal Bayar, ekonomi politikalarına ilişkin olarak yaptığı bir açıklamada; "Devletçilik ile iktisadî teşebbüsler daima muvâzî (paralel) gitmeli, birbirilerini desteklemeli, baltalamamalıdır. Devlet kapitalizmi yapılanmamalı ve bu fert kazancına mâni olmamalıdır. Bizce esas olan, fert kazancıdır. Devletçilik memleketteki boşlukları bir an evvel doldurmak için on beş sene evvel elzemdi." (Cumhuriyet; 30.06.1946) hususlarını belirtmiştir. Celal Bayar, ekonomi ile ilgili olarak yaptığı bir başka açıklamada ise; "Atatürk zamanında devletçiliğimiz memlekete hizmet etmekte. İtiraf etmek lâzımdır ki bu iş böyle olmadı. Tamamen tersine döndü. Mesele, devletçilik prensibinde değil o prensibin tatbikindedir. Bundan dolayı Demokrat Parti devletçiliğe taraftardır. Yapılan fabrikalardan devlet kapitalizmi menfaatlanırsa bugünkü neticeler doğar. Bir vatandaş fabrika yaptığı zaman, devlet sermayesi ile ona rakip olmamak lâzımdır." (Vatan; 01.07.1946) hususlarını ifade etmiştir.

Demokrat Parti iktidara geldikten sonra, Başbakan Adnan Menderes'in, 02 Haziran 1950 tarihinde, TBMM'de yaptığı bir konuşmada; "Ekonomi ve malî görüşlerimizin esası, bir taraftan devlet müdahalelerini en aza indirmek, diğer taraftan ekonomi alanında devlet sektörünü mümkün olduğu kadar daraltmak ve buna garanti vermek suretiyle özel teşebbüs sahasını mümkün olduğunca büyütme ve devlet tesis ve işletmeciliğini tabiatı ve mahiyeti icabı olarak yalnız ve yalnız özel teşebbüs ve sermayenin hiçbir surette ele alamayacağı işlere ve bir de aynı zamanda kamu hizmeti mahiyetinde olan ekonomik işlere yöneltmek olacaktır. Çünkü bize göre mülkiyet ve şahsî hürriyete dayanan bir iktisat rejiminde, iktisadî sahanın asıl olarak ferde veya şirket halinde hususî teşebbüse ait olması lâzımdır... Bundan böyle amme karakterini haiz olmayan sahalarda işletmeciliğe geçmeyeceğimiz gibi muhtelif sebepler altında kurulmuş olan işletmeleri bir plân dahilinde elverişli şartlarla peyderpey hususi teşebbüse devretmeye çalışacağız." (TBMM T.D., 1955: 137) hususlarını belirtmiştir.

Söz konusu açıklamalardan anlaşıldığı üzere, Demokrat Parti; özel girişimciliğin ekonomide mutlaka bulunmasını, devlet ile özel girişimciliğin uyum içinde faaliyet göstermesini ve devletin özel sektöre rakip olmamasını, ayrıca devlete ait bazı fabrikaların özelleştirilmesini istemektedir.

2. Demokrat Parti Dönemi Türkiye Ekonomisi

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte yeni bir kalkınma hamlesine girişilmiş, bu kalkınma hamlesinin stratejisi yabancı sermaye dahil, özel teşebbüsün teşviki, dış yardımlar, kredi ve para arzı artışı gibi unsurlara dayandırılmış, özellikle ilk yıllarda yüksek bir kalkınma hızı sağlanmıştır. (Hiç, 1979: 118)

Tarımsal üretim önemli bir artış göstermiş olup, bu artışta destekleme fiyatı ve alım politikası ile tarım kredilerinin genişletilmesi önemli derecede rol oynamıştır. Kore Savaşı dolayısıyla dış ticaret hadlerinin geçici olarak lehe çevrilmesi ve ihracat gelirinin yükselmesi, dış ticaret alanında liberasyon rejimine gidilerek döviz rezervlerinin tüketilmesi ve ödemeler bilançosu açıkları pahasına ithalâtın, bu arada yatırım malları ithalâtının arttırılması da ekonomik refahı sağlayan başka bir önemli unsur olmuştur. (Hiç, 1979: 118)

Dış borçlar ve enflasyon, sermayedar sınıfın da kıpırdanmasına yol açmış, özel teşebbüsü koruyucu tedbirler alınmış, sanayiciler teşvik edilmiş ve krediler arttırılmıştır. Devlet bankalarının özel teşebbüse açtığı kredi miktarı 1950 yılında 300.000.000 TL iken, 1960 yılında bu rakam 7.500.000.000 TL'ye yükselmiştir. (Eroğul, 1998: 402) Bu gelişmelerin sonucunda başlayan ekonomik faaliyet geçmişle kıyaslanamayacak kadar hızlı olmuş, Demokrat Parti Türkiye'sinin insanları çoğunlukla, 1950 öncesinden çok daha rahat bir hayat düzeyine kavuşmuştur. (Cem, 1979: 362-363)

2.1. Milli Gelir

Demokrat Parti iktidarı süresince milli gelirden sürekli bir artış gözlenmiştir. Ancak 1954 yılında yaşanan şiddetli kuraklık nedeniyle tarımsal üretimde ciddi bir düşüş yaşanmış, bu da GSMH artışını durma noktasına getirmiştir. Hatta GSMH'deki küçük çaplı artış, nüfus artışının altında kalması nedeniyle, kişi başına düşen GSMH'de küçüğe olsa azalma kaydedilmiştir. Diğer yandan 1958 yılında yapılan devalüasyonun 1960 yılında resmen uygulanmaya başlamasıyla, kişi başına düşen GSMH'de (583,4 Dolardan 358,6 Dolara düşüş) ciddi bir düşüş yaşanmıştır.

Yıllar	Dolar Kuru	GSMH (Milyon TL)	Kişi Başına GSMH (Dolar)
1950	2,8	9.694,20	166,4
1951	2,8	11.644,30	194,4
1952	2,8	13.389,30	217,8
1953	2,8	15.607,40	247
1954	2,8	15.914,50	244,9
1955	2,8	19.117,40	286,2
1956	2,8	22.047,00	322,1
1957	2,8	29.309,90	414,5
1958	2,8	34.999,00	481,1
1959	2,8	43.670,00	583,4
1960	9	46.664,30	358,6

Tablo-2: 1950-1960 Döneminde GSMH (cari fiyatlarla) ve Kişi Başına GSMH (DİE, 2001; 404-405, 503, 588-589)

Yıllar	Yıllık Artış Hızı (%)		
	Reel GSMH	Tarım	Sanayi
1950	9,4	10,9	9,3
1951	12,8	19,8	2,6
1952	12	9,5	10,9
1953	11,2	8,7	19,2
1954	-2,9	-13,9	9,2
1955	7,9	9,8	11,3
1956	3,2	5	9,6
1957	7,8	6,5	10,7
1958	4,5	9,2	5,6
1959	4	0,3	3,6
1960	3,4	2,3	0,4
1961	2	-4,9	11,7

Tablo-3: 1950-1961 Dönemi Reel GSMH, Tarım, Sanayi (sabit fiyatlarla) Üretim Artışı (Kazgan, 2005; 100)

2.2. Enflasyon, Kur ve Dış Ticaret Dengesi

Türkiye ekonomisinde 1950 yılına kadar, mevduat hacmi ile emisyon hacmi arasında denge bulunmaktaydı. Ancak Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte hızlı bir kalkınma stratejisine geçilmiş ve bu kalkınmanın finansman kaynaklarından biri olarak parasal genişleme kabul edilmiştir. Bu nedenle, 1950'den itibaren, emisyon hacminin çok üzerindeki miktarda para piyasaya sürülmüştür. İlk yıllardaki yüksek ihracat rakamları, dış yardımlar ve krediler, birikmiş rezervlerden ötürü, bu politikanın enflasyonist etkisi görülmesine de, 1954 yılından itibaren yüksek enflasyon süreci başlamıştı. Sabit kur uygulaması

nedeniyle Doların değeri TL karşısında düşük kalmış, bunun sonucu olarak ithalat artmış, ihracat ise azalmıştır. Bu dış ticaret açığı sadece 1 yıl sonra çevrilemez hale gelmiş ve ithalatın finansmanında yaşanan güçlükler nedeniyle ithalatta da azalmalar yaşanmıştır. Bunun da sonucu olarak piyasada ithal tüketim malları bulunamaz hale gelmiş ve karaborsacılık alıp başını gitmiştir. Diğer yandan ithalatın finanse edilememesi nedeniyle, yatırım malları da ithal edilememiştir. Tüm bu sorunları aşmak amacıyla 1958 yılında bazı ekonomik kararlar alınmıştır. Bu kararlardan en dikkat çeken 2,80 TL olan Dolar kurunun 9 TL'ye çıkarılmasıydı. Bu denli sert bir devalüasyonla; iç tüketimin ve ithalatın azaltılması, Türk mallarının ise rekabet gücünü arttırarak ihracatın yükseltilmesi ve dış ticaret açığının kapatılması (en azından azaltılması) amaçlanmaktaydı. Ancak 1958 kabul edilen kur oranı (1 Dolar= 9 TL), resmi olarak 1960 yılından sonra uygulanmaya başlamıştır.

Yıllar	Mevduat Hacmi	Emisyon Hacmi	Toptan Eşya Endeksi	Enflasyon (TEFE) %	TL/Dolar Kuru
1948	1.001.000	1.001.309	100	7,7	2,8
1949	989.000	960.332	108	7,9	2,8
1950	1.230.100	1.002.945	97	-10,2	2,8
1951	1.723.100	1.182.871	103	6,7	2,8
1952	2.252.400	1.284.748	104	0,8	2,8
1953	2.959.600	1.465.302	107	2,3	2,8
1954	3.364.900	1.530.211	118	11	2,8
1955	3.986.600	2.071.731	127	7,2	2,8
1956	4.917.300	2.595.480	148	16,8	2,8
1957	5.864.700	3.304.089	175	18,7	2,8
1958	6.700.700	3.919.376	202	15,1	2,8
1959	9.393.000	3.834.565	239	19,5	2,8

Tablo-4: 1948-1959 Dönemi Mevduat ve Emisyon Hacmi, Toptan Eşya Endeksi, Enflasyon Oranı, Dolar Kuru (Varidat, 1960; 491)

Yıllar	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
1950	285.664.000	263.424.000	-22.240.000	92,2
1951	402.086.000	314.082.000	-88.004.000	78,1
1952	555.920.000	362.914.000	-193.006.000	65,2
1953	532.533.000	369.061.000	-136.472.000	74,2
1954	478.359.000	334.924.000	-143.435.000	69,8
1955	497.637.000	313.346.000	-184.291.000	62,9
1956	407.340.000	304.990.000	-102.350.000	74,9
1957	397.125.000	345.217.000	-51.908.000	86,9
1958	315.098.000	247.271.000	-67.827.000	78,4
1959	469.982.000	353.799.000	-116.183.000	75,9
1960	468.186.000	320.731.000	-147.455.000	68,4

Tablo-5: 1950-1960 Döneminde Türkiye'nin İthalatı ve İhracatı (1.000 ABD Doları) (DİE, 2001; 404-405)

2.4. Bütçe Dengesi

Demokrat Parti dönemi içerisinde sadece 1951 yılında bütçe açık vermemiştir. 1951'den itibaren artan miktarlarda bütçe açıkları gözlenmektedir. Bütçe giderlerinin önemli bir kısmı yatırımlara ve altyapı yatırımlarına harcanmıştır. Giderlerin artışı karşısında gelirlerin de arttığı gözlemlenmektedir. Bunun da sebebi büyüyen ekonomi neticesinde artan vergi gelirleridir. Diğer yandan bütçe açık verse de gelirin gideri karşılama oranı %93'ün altına hiç inmemiştir. Normal şartlar altında bu durum borç alınarak çevrilebilecekken, bu bütçe açıkları 1954'ten itibaren kronik hale gelmiş ve dış borç bulunamaz hale gelmiştir. En nihayetinde 1958 yılında alınan ekonomik tedbirlerle dış borç kaynakları tekrar devreye girmiştir.

Yıllar	Gelir	Gider	Bütçe Açığı	Gelirin Gideri Karşılama Oranı (%)
1950	1.419	1.467	-48	96,7
1951	1.646	1.591	55	103,4
1952	2.236	2.249	-13	99,4

1953	2.272	2.294	-22	99
1954	2.391	2.565	-174	93,3
1955	3.148	3.309	-161	95,1
1956	3.305	3.487	-182	94,7
1957	3.957	4.163	-206	95
1958	4.822	4.977	-155	96,8
1959	6.386	6.728	-747	94,9
1960	6.933	7.320	-387	94,7

Tablo-6: 1950-1960 Döneminde Türkiye'nin Bütçe Gelir ve Gider Tablosu (Milyon TL)
(DİE, 2001; 520)

3. Demokrat Parti Dönemi Yabancı Raporlar

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile soğuk savaşa girmiş, bir taraftan savaşta yıkılan Avrupa'yı yeniden inşa etme, diğer taraftan da SSCB'yi çevreleme politikası arayışlarına yönelmiştir. Bu kapsamda; 1947 yılında Truman Doktrini ilan edilmiş, bu doktrin doğrultusunda 1948 yılında ABD müttefiki Avrupa ülkelerine Marshall Yardımları başlatılmıştır. Türkiye ile ABD arasında Temmuz 1948 ayında İktisadi İşbirliği Anlaşması imzalanmış, bu anlaşma sonrasında Türkiye'ye yapılacak yardım programının şartlarını ve hangi projelerin uygulanacağını tespit eden çeşitli raporlar hazırlanmıştır. Söz konusu raporlar, ABD'nin Türk ekonomisinin kalkınması için, yardımda bulunup bulunmayacağı, ne gibi yardımlara ihtiyaç olduğu, bunların ne şekilde yapılacağı ve kullanılacağı gibi konularda ön bilgileri toplamak amacıyla düzenlenmiştir. (Güven, 1998: 5)

3.1. Hilts Raporu

ABD Federal Karayolları Örgütü Genel Müdür Yardımcısı Harold Hilts ve beraberindeki heyet, 1948 yılında, Türkiye'ye, karayolu ulaşımına yönelik yapılabilecek iyileştirmeler ve yatırımları yerinde görüp incelemek üzere gezi düzenlemiştir. (Çetin& Barış&Saroğlu, 2014: 133) Türkiye'deki gezilerini tamamlayan heyet, "Hilts Raporu" olarak bilinen "Türkiye'nin Yol Durumu" başlıklı raporu Bayındırlık Bakanlığına sunmuştur. Bu rapora binaen, 1948-1950 yılları arasında karayolu yapımında harcanmak üzere Marshall Yardımı kapsamında Türkiye'ye 1.700.000 dolar ödenmiştir. (Güven, 1998: 9)

Hilts Raporu'nda, genel olarak;

- "Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı Karayolları Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve Genel Müdürlüğe bağlı 10 tane bölge müdürlüğünün kurulması,
- Karayolunun, demiryoluna göre daha kolay ve ucuz olması nedeniyle önceliğin karayolu yapımına verilmesi,
- Türkiye'nin 35.000 km. yeni karayoluna ihtiyacı olduğu, karayolunun Van'a kadar uzatılması gerektiği,
- Amerika Yollar İdaresi'ne yetiştirilmek üzere teknik personel gönderilmesi,
- Hibe edilen makinelerle yapılması uygun görülen yolların Amerikalı müteahhitler aracılığı ile yapılması" hususları yer almaktadır. (Yıldız, 2015: 185)

3.2. Thornburg Raporu

Amerika 20. Asır Vakfı tarafından, California Standart Oil petrol şirketinin Mühendisler Meclisi Başkanlığı ve Ortadoğu Şubeler Başkan Yardımcılığını yürüten Max Weston Thornburg'a, 1950 yılında, kısaca Thornburg Raporu olarak bilinen "Türkiye'nin Bugünkü Ekonomik Durumunun Eleştirisi" başlıklı rapor hazırlanmıştır. (Güven, 1998: 25)

Thornburg Raporu'nda genel olarak belirtilen hususlar şunlardır:

- "Devletçilik sonlandırılmalı ve liberal uygulamalara geçilmelidir.
- Hızlı ve planlı sanayileşme anlayışı terk edilmelidir.
- Karayolu ulaşımına öncelik verilmelidir.
- Tarımsal üretim teknikleri geliştirilmelidir
- Sanayileşmede ağır sanayi tesisleri yapmak yerine tarımsal üretimi arttıracak tedbirler alınmalıdır.
- Sanayileşmede esas, yatırımların ağır sanayi tesisleri kurmak ve işletmek yerine halkın ihtiyaçlarını karşılayacak alanlara yönlendirilmesi olmalıdır.
- İthal ikameci politikalar kaldırılmalı ve sermaye yeterli seviyeye ulaşamayan basit tesislerde heba edilmek yerine ülkede üretilmeyen malların ithaline aktarılmalıdır.
- Halkın temel ihtiyaçları karşılanıncaya kadar Kimya, Makine, Kâğıt ve selüloz gibi sektörlere girmeye lüzum yoktur
- Yabancı sermayenin ülkeye girişi serbest bırakılmalıdır.
- Enerji üretimine harcanacak yeterli sayıda tesis olmadığından gerek yoktur.
- Traktör fabrikası kurmaya gerek yoktur." (Yıldız, 2015: 189)

Thornburg'a göre henüz pulluk bile üretemeyen bir ülkenin demir - çelik, enerji, kimya gibi ağır sanayi tesislerini kurması zaman kaybindan ve israftan başka bir şey değildir. Bu nedenle Thornburg, sanayileşmenin acil olarak devletçilik elinden kurtarılması ve halkın ihtiyaçlarına yönelik basit tarım aletleri üreten bir düzeyden başlayarak yavaş yavaş gelişmesi gerektiğini vurgulamıştır. (Güven, 1998: 28)

3.3. Barker Raporu

Dünya Bankası uzmanı James M. Barker başkanlığındaki heyet, 18 Haziran 1950 tarihinde, Türkiye'ye gelerek çalışmalarına başlamıştır. Heyetin Türkiye ekonomisine ilişkin yaptıkları kapsamlı gözlem neticesinde, Türk Hükümeti'ne uzun vadeli ekonomi politikası oluşturulması konusunda tavsiyelerde bulunmak maksadıyla Barker Raporu hazırlanmıştır. (Güven, 1998: 107)

Barker Raporu'nda yer alan başlıca tavsiyeler şunlardır:

- "Dengeli bir iktisadi kalkınma için öncelik tarım sektörüne verilmelidir. Çünkü Türkiye şartlarında en hızlı kalkınma tarımsal üretimle sağlanabilir.

- İleri teknoloji ve bilgi birikimi gerektiren sektörlerden (uçak fabrikası gibi) uzak durulmalıdır.

- Sanayileşme daha çok, tarım ürünleri işleme, gıdasal ürünleri üretme, hafif makineler, basit aletler, soba, pulluk, metal saban, çekiç, testere, basit pompa, inşaat malzemeleri, deri, mobilya ve ağaç işleri, sabun, aşı, böcek ilacı, seramik çömlek ve köy zanaat endüstrisi gibi hafif sanayi ürünlerine yönlendirilmelidir.

- Sanayileşmede yeterli sermaye, ileri teknoloji, bilgi birikimi ve hammadde eksikliği nedeniyle; her çeşit lüks mal, ağır makine ve metal işleri, ağır kimya sanayisi, selüloz ve kâğıt endüstrisi gibi alanlardan kaçınılmalıdır.

- Yeni demiryolu yapımından kaçınılmalı, karayolu yapımına öncelik verilmelidir.

- Devletçilikten vazgeçilmeli, devlet teşekkülleri özel sektöre devredilmeli, özel sektör ve devlet teşekkülleri eşit şartlarda geliştirilmelidir." (Yıldız, 2015; 191)

Yukarıda sayılan raporların haricinde, çalışmamızın asıl konusunu teşkil eden, Verdor Raporu olarak adlandırdığımız ve Baron Ernest de Verdor tarafından, 15 Ağustos 1950 tarihinde, Başbakan Adnan Menderes'e Fransızca olarak sunulan raporun Türkçe tercümesi devam eden bölümde verilmiştir.

4. Verdor Raporu

Beyoğlu'na bir ticaret ofisi bulunan, Türkiye'de çeşitli madenleri işleten Baron Ernest de Verdor, Demokrat Parti başa geçince bir ekonomi raporu hazırlamış ve bu raporu Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'e sunmuştur. Verdor raporu şu şekildedir:

14 Mayıs 1950'de, halk Türkiye tarihinde ilk kez hükümetini seçti. Cumhuriyetçi partinin neden olduğu ve senelerden beri iyileştirmekte yetersiz kaldığı, Ekonomi, Ticaret ve Finans Bakanlıklarına başkanlık edenlerin farklı değişiklikler yapmasına rağmen, bütün bunlardan duyulan hoşnutsuzluğun sonucunda oyların ezici çoğunluğu Demokrat Parti'ye gitmiştir.

Muhalefette olduğu zamanlarda yeni seçim kanunu elde etmek için yaptığı propoganda, gösterdiği dirayet ve bilgelik onun iktidar partisi olmasında en büyük hak olmuştur, ardından iktidarda olduğu sadece 2 aydan beri ülkeye çok büyük bir özgürlük bahşetmiştir.

Ekonomik sorunlara gelince, şunu bilmeliyiz ki, Demokrat Parti son derece kötü, karmaşık ve çözülmesi zor bir durum devralmıştır. En büyük üzüntümüz, bu durumu iyileştirmek için henüz ne kapsamlı bir program ne de uzman kişiler görebiliyoruz.

İşte tam da bu yüzden, 1941'den beri dikkatimiz çeken durmadan tekrarladığımız, üzerinde çalıştığımız geçmişte yapılan bu hatalardan kurtulmak için yeniden kalemi ele alıyoruz, aynı zamanda bu kadar yıldır üzerinde durduğumuz ve 'Uzmanların' çekmecelerinde kalmış kanun tekliflerini rapor etmek için ne yazık ki onlara güveniyoruz.

Acilen ve Kökten Düzenlenmesi Gereken Konular:

- (1) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Reformu
- (2) Kişilerin borçlarının belirlenmesi ve birleştirilmesi
- (3) Türkiye'nin arsa ipoteği karşılığı borç veren kuruluşunun reformu
- (4) Varlık Vergisi
- (5) Kamu Mallarının satışı
- (6) Yabancı sermaye ile ekonomik işbirliği, ulusal üretimi geliştirmek için borçlanma, yabancı sermayeyi çekmek için vergi reformu, kiraların ve ücretlerin artması.

4.1. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Reformu

Türkiye Büyük Millet Meclisi özel bir kanun çıkararak TÜRKİYE MERKEZ BANKASINI oluşturmuştu. Bankaların para emisyon hacmini tek elde toplamış hatta ona parayı yönetme yetkisi vermişti. Ama bu TBMM asla bizim Maliye Bakanlığımızın basit bir kasası emisyon kurumu gibi olmak niyetinde

değildi. Eğer TBMM böyle bir eğilimde olsaydı, yeni ve belirgin hukuki bir kişilik oluşturmayacak; sadece Bakanlığa devletin ve diğer kurumların parasını piyasaya sürme izni vermiş olacaktı.

Ancak görünen o ki, TBMM, Maliye Bakanlığı'na böyle bir emisyon yapma izni vermediği gibi, aksine TC MERKEZ BANKASI'NIN ele alması gerektiği tam bağımsızlığı kendisi kullanmak için bu amaçla yaratmıştır.

Aslında, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın tamamen bağımsız olmasını isteyerek, yasal ve kesinliği olan bir zemin üzerinde bulunuyoruz.

Tahvil ihracına yetkili bir banka tamamen ve karşılıklı olarak devletten bağımsız olamaz ise, hiçbir zaman iki yönü bulunan görevlerini icra edemez ve edemeyecektir. Bu görevler:

1) Piyasaya sadece altın rezervine karşılık nakit veya demir para sürmek, tamamen ticari tahvillere karşılık tüm para sürümü için bilinen garanti ve teminatlar oluşturmak pro-rata'ya ait teminatın tahvil bankasındaki tüm tahvil sahiplerine gitmesi.

2) İkincisi ise tahvil ihracına yetkili bankanın işi, tedavüldeki parayı korumaktan ibarettir, yan, altın paritesi veya uluslararası pazarda ulusal paranın öz değerini, paranın arz talep dengesini göz önünde bulundurmaktır. Bu birinci durumda "Karşılıklı Altın Değişimi" olarak adlandırılır, ikinci durumda ise, her zaman ana ve temel ilkeler olarak içerde ve dışarıda paranın en iyi itibari (var sayılan) tedavülü olarak kalacak olan adı "STANDART ALTIN" olacaktır.

Ayrıca, Banka'nın hiçbir anlamı olmayan şartlarını, haftalık durum değerlendirmesini (bilançosunu) atmak gerekir, zira tahvil sahibi için Banka'nın eski tedavüldeki paraların sorumluluğunu alıp almadığının önemi yoktur; bu Hazine ile Banka arasındaki bir muhasebe işidir. Tahvil sahibi sadece elindeki tahvilin altın teminatı olup olmadığıyla ilgilenir. Aynı sebeplerle Devlet tarafından teminat altına alınan tahviller ve ticari işlemler sonucu elde edilen tahviller ve tamamen karşılığı altın olarak gösterilmiş tahviller ve buna benzeyen diğerleri için ayırım yapmaktan vazgeçilmelidir, çünkü böyle bir ayırım esasında yoktur.

22.07.1950 yılında Merkez Bankası'nda bulunan altın ve para:

KG 69.795.865	kasadaki altın değeri	TL 219.910.718,76
KG 53.049.101	dışarıdaki altın değeri	TL 167.145.517,19
KG 122.844,966	Toplam değer	TL 387.056.285,95

Buna karşılık, Merkez Bankası'nın altın rezervini kısmak gerekir.

KG 46.460,198	Devlet Hazinesi ve değeri	TL 146.385.397,64
KG 2.169,608	Amortisman Kasası ve değeri	TL 6.885.934,51
KG 74.215,160	Değeri	TL 233.834.903,80

Son olarak da para olarak bizim üstlendiğimiz bakiyeyi düşmek lazımdır.

TL 195.081.884,28

TL38.753.019,52

Sonuç itibariyle, 877.217.184,50 Türk Lirası'na yükselmiş olan itibari para hacmini garanti altına almak için yalnızca 38.753.019,52'lik altın teminatı bulunuyor; bu da sadece, son derece zayıf olan % 4,417'lik bir teminatı gösteriyor.

O halde, bu altın teminatını hemen şunlarla artırmak gerekiyor:

(a) Merkez Bankası'na bulunan, hazineye ait ve 146.385.397,64 Türk lirasına tekabül eden 46.460.198 kilogramlık altının satışını; %4,417 olan altın teminatı oranını hemen % 21,105'e çıkaracaktır.

(b) En fazla %3'lük altın alımıyla 100.000.000 dolarlık bir borçlanmanın neticesinde altın rezervimiz yaklaşık 465 milyon Türk Lirası'na ulaşacak, bu da %53 civarında altın teminatı sağlayacaktır.

Böylesi bir borçlanmanın çok olumlu bir biçimde, son derece kolay ve hızlıca uygulanabilir olduğunu belirtmeliyiz.

Bununla beraber, Merkez Bankası'nın Hazine'ye 46.460.198 kilogramlık altını bir seferde ödemek ve ardından 100.000.000 dolara karşılık altını çıkarmak için para sürümü artırmasından sakınmak için ona Hazine'ye olan bu ödemeleri, tahvillerin hareketleriyle ve Devlet Teşekküllerinin gelirleriyle karşılmasını öneriyoruz.

Sonuç olarak, günlük itibari tedavüldeki parayı azami oranda kısmak ve tahvillerin teminatını azaltmayacak şekilde piyasadaki paranın hacmini şişirmeden; ulusal ekonominin genel çıkarları çerçevesinde kredi verme durumunu da diğer yandan yükseltme imkânını Merkez Bankası'na vermek için, bütün kurumlarla 1.000._ Türk Lirası'nı geçen tüm ödemelerde zorunlu olarak çek kullanılmasını tavsiye ediyoruz.

Çek kullanımı mantığa uygun olarak ve hassas bir biçimde tedavüldeki parayı azaltacak, insanları Merkez Bankası'nda bir hesap sahibi olma düşüncesine sevk edecek ve yetkililerin, farklı kurumların büyük ölçüde işini kolaylaştıracaktır.

Yukarıda adı geçen öneriler, Merkez Bankası'nın dünya piyasasında korumak durumunda kalacağı bizim paramızın gerçek değerini ona kazandırmak içindir ve tüm bu görevleri başarmak aşağıda saydıklarımız Merkez Bankası'na bağlı olmalıdır:

(a) Ulusal ekonominin bütün ayrıntılarına nüfuz edebilmek için bir İstatistik Dairesi oluşturulması,

(b) "Kambiyo"nun Maliye Bakanlığı'na bağlı olmasının hiçbir mantığı yoktur, istatistikleri kullanma yetkisine sahip olarak sadece Merkez Bankası tahvilleri reddetme veya uygunluğu üzerine kabul etme tasarrufunda bulunması en iyisi olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın görevi sadece Hazinesinin kasası olmak veya para basmaktan ibaret değildir, aynı zamanda, para bunu yalnızca bir kısmıdır, bütün ekonomik hareketliliğimizin merkezindedir ve merkezinde kalmalıdır.

Şunu da dikkate almak gerekir ki; Almanya'da Reichabank Ekonomi Bakanlığı'na bağlıydı ama uygulamada tüm direktifleri Bakanlığa Reichabank verirdi; İngiltere'de de aynı şekilde savaşın önce Hazine'nin işlemlerinin tamamı, yurt dışındaki ticari poliçeleri, özel bankalar tarafından yapılan bütün önemli işlemler Bank of England'a (İngiltere Bankası'na) bağlıydı ve günümüzde de tüm onaylama önceliği yetkisi İngiltere Bankası'na aittir.

Bu bölümü sonuca bağlamadan önce, son olarak söylemek gerekirse, ne Yönetim Kurulu, ne de Merkez Bankası Müdürlüğü'nün çalışma birimleri, gelecekte iş yapmayı karşılığında fazlasıyla ücret alan "masabaşı" işlerin yapıldığı görev alanları olmak zorunda değildir. Bu görevlere, hangi siyasi partiye bağlı olabileceği ayırımına bakılmaksızın, olabilecek en yüksek derecede uzmanlığa ve yeterliliğe sahip kişiler (uzmanlığı tam olmayan Maliye müfettişleri dışında) getirilmelidir.

4.2. Kamu Borçlarının Vadelendirilmesi ve Birleştirilmesi

Bütün devlet borçlarının %3 faizle, sürekli bir vadelendirme ile tek bir tahvilin bile Hazine Bonolarına dönüştürülmesini sağlayacak yeni bir yasa öneriyoruz. Bu uygulama ile bütçede Kamu Borcu kaleminde aşağıda sıralanan alanlarda çok önemli miktarlarda tasarruf elde edilecektir. Bunlar;

(a) Faizlerde, yani tedavüldeki mevcut paranın döviz değişim ücretinin borçlanma süresince %7,5'a çıkacağı esas alınan bugünkü ödeme oranıyla, gelecekte %3 olarak ödenecek faiz oranıyla arasındaki fark.

(b) Bütçeden yükü tamamen kalkacak olan yıllık geri ödemelerde.

Tüm bu ekonomik tedbirler nakti yıllık 1.000.000 Türk Lirası düzeyine çıkaracaktır.

Bu sürekli tahviller başka ülkelerde de mevcut, bu nedenle bir yenilik sayılmaz.

Böylesi bir dönüşümün Devlet kredileri üzerinde hem yurt içinde hem de yurt dışında birçok olumlu etkisi olurdu. Çünkü yabancı şöyle düşünecektir: Türkiye'de Türk vatandaşlarının hükümete sadece % 7,5 olarak ödeyecekleri krediyi neden biz de onlar gibi % 3 veya % 4,5 olarak kabul etmeyelim? (ödemeyelim?)

Sonunda bunun zorunlu dönüşümün beklenmedik sonucu olarak hareket edileceğini bize gösterecekler. 1926 yılında buna benzer bir tespit benzer bir projede Lord Keynes tarafından (zamanın Cambridge Üniversitesi Profesörü J.M. KEYNES) yapıldı ve biz de Fransa'daki mali durumun düzeltilmesi için bunu okuduk, kabul ettik ve hazırladık. Yani aynı konuları tekrar ediyoruz.

Çok da gerekli olmayan bir konuşma yapacağız, ama Borsa kotalarının üzerini çizeceğiz. Merkez Bankası'nda korunan teminatsız, değerli evrakları garanti ve teminat altında tutacağız. Mantık ve uygulanabilirlik bakımından bunun etkisi aynı olacaktır.

Faiz oranı indiriminin bu kadar önemli

Faiz oranı indiriminin önemini, tüm ülke için olumlu yankılarını anmak gereksizdir.

4.3. Türkiye'nin Arsa İpoteki Karşılığı Borç Veren Kuruluşları (Credit Foncier / Fon Kredisi) Anonim Şirket ve Değişken (Kararsız) Anapara (Sermaye)

Bu bölümün incelenmesinde, öncelikle sizlere Türkiye Fon Kredisi hakkında birkaç bilgi sunmak istiyoruz. Bu amaçla; belediyelere hatırı sayılır miktarlarda nakit verebilmek ve uzun vadeli ipotek kredilerini onaylamak, taşralarda, kentlerde ve hatta sanayi bölgelerindeki taşınmazların fiyatını ucuzlatmak için yeniden yapılanmayı teklif ediyoruz.

Aslında, hali hazırda Türkiye'de, Belediyeler için bankalar mevcut, öyle ki bunlar ipotek borçlanmalarıyla ilgili ve bunlarla ilgilenen çok sayıda kurumlardır; ancak, bunlar yeterince fon ve nakit sahibi değildirler ve bunların birden fazla başvuru sahiplerinin isteklerini ve acil ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değildir.

Diğer taraftan, talep edilen faiz oranı çok yüksektir ve bu düşünce Belediyelerimizin, inşaat sektörümüzün gelişmesinde ciddi bir handikaptır, bu ayrıca konut krizini artırır.

Son olarak, TBMM'de bundan birkaç yıl önce bir yasa kabul edildi, bu yasa ile Hükümet köylerdeki özel ve geniş mülkiyetlerin kamulaştırılmasına, onları köylülere kredi karşılığında satmaya ve köylülere

paylaştırmaya izin veriyordu², Türkiye Fon Kredisi, oluşturmaya çalıştığımız bu program yürürlüğe konması halinde teklifimizin uygulanmasını kolaylaştıracaktır.

Projemizin bilinmesi gereken birçok net avantajları vardır: Bunlar:

- (a) Mevcut Fon Kredileri genel talebi karşılayacak yeterli fonu yoktur.
- (b) Hükümet, bu durumda sık sık kaynak bulma durumunda olacaktır, ister bu kurumları beslemek için alacağı borçlarla, ister yeni vergilendirmelerle, ister süvari gibi Merkez Bankası'na sürekli yeni hatlar çizerek her durumda enflasyonu artıracaktır,
- (c) Hükümet bu borçlanmalar için % 7,5 faiz ödemektedir; bu, kurumun en ucuz fonlarını bile karşılayamayacaktır; bu da şimdiki Fon Kredisi'nin ucuz ipotek borçlanmalarını karşılamasını engelleyecektir,
- (d) Projemiz Hazine'den herhangi bir katkı almayacaktır, (Projemiz Hazine'ye hiçbir şekilde yük olmayacaktır.)
- (e) Bu kurum neredeyse sınırsız fona sahip olacak,
- (f) Bütçeye yük olmak yerine, tersine, ihtiyaç halinde, ister bütçe açığını kapamak, ister başka bir amaç için olsun, Hükümete köylülere paylaştırılacak topraklar üzerindeki ipotek borçlanmasını sağlama imkânı sunacaktır,
- (g) Projemiz, farklı belediyelerin baskın ihtiyaçlarını; mükelleflere doğrudan başvurmadan halledebileceği gibi; dolaylı olarak da Hükümetle İçişleri Bakanlığı arasında sırasıyla bunları aşarak memnunluk yaratacaktır.
- (h) Nihayet bizim projemiz Anadolu'da nüfusun bankalarda toplanan büyük meblağlardaki birikimlerini süzmek ve kamu tasarrufunda ve dolaşımını azaltıp aynı zamanda varlığa dönüştürme üzerine kuruludur.

Bu kurumun işleyişini aşağıda açıklayacağız.

Türkiye Fon Kredisi ana sermayeye sahip olmayacaktır. Sermayesi değişken olacak ve bu sermaye zamanla ve operasyonel işlemlerle, verilmiş tüm krediler üzerinden %22lik bir teminatla (muhafazayla) kendisi oluşacaktır. Bu %2'lik teminat, ipotek borçlarının ödendiğinin onayına kadar özel borçlanma olarak kalacaktır; ancak, bu %2'lik teminat faizi Türkiye Fon Kredisi'ne ait olacaktır.

Yönetim Kurulu ve Türkiye Fon Kredisi Yönetim Kurulu, ilk etapta, yetkili hukukçular ve ardından bu özel konuda yetişmiş nitelikli uzmanlar tarafından oluşmalıdır.

Oluşturulacak bu yapı öncelikle yerel bankaların (Belediyeler Bankası) diğer bankalarla veya ipotek işleriyle ilgilenen kurumlarla işbirliği yapılarak uygulanacaktır, sonra Türkiye Fon Kredisi devreye girecektir.

Türkiye Fon Kredisi, bahsedilen kurumların personelinin tamamını veya bir kısmını geri almak istediğinde hiçbir itiraz kabul edilmeyecektir. Türkiye Fon Kredisi'ni oluşturma nedeni sadece yerel bankaların çalışma alanı olmayacaktır. Buna rağmen söz konusu diğer kurumlar, Türkiye Fon Kredisi tarafından ipoteklere ait verilmiş sözler temelinde tamamlayınca kadar gelecek bütün oluşumları finanse edecektir, zira bu bitmiş işler üzerinden borçlanma istenemez. Dahası gelecekteki işler daha kazançlı olacaktır.

Türkiye Fon Kredisi bu amaçla henüz tamamlanmamış işlerin de içinde olduğu, masraflarını kendinin karşılayacağı modern bir kadastro kuracaktır.

Türkiye Fon Kredisi'ne ayrılan ipotek kredilerinin dağılımı aşağıdaki gibi olacaktır:

- %30 belediyelere,
- %30 kentlerde kurulmuş özel mülk sahiplerine,
- %30 çiftliklere,
- %10 sanayi sahiplerine,

Tamamı % 100 şeklindedir.

Türkiye Fon Kredisi tarafından yapılan bir borçlanmanın anlaşması, istekli özel mülk sahiplerinin haklarını tanımayı gerektirir ve bu karar Fransa, Romanya, Mısır, Cezayir ve Tunus örneklerinde olduğu gibi kesin hükümlere bağlı olacaktır.

İpotek borcu Kadastroya, ilk yükümlülük olarak söz konusu mülkün değerinin %50'ye ulaşması durumuna kadar, kayıt olma karşılığında verilecektir.

Borç nakit likit para olarak verilmeyecektir, Türkiye Fon Kredisi'nin her an pazara sürebileceği şekilde hazırlanmış Zorunlu İpotek Borçluları (İpotek tahvilleri) şeklinde olacaktır.

Devlet Türkiye Fon Kredisi'nin bu İpotek Tahvillerini garanti altına almak zorunda olacaktır.

² Verdor'un bahsettiği yasa 11 Haziran 1945'te TBMM'de kabul edilen ve 15 Haziran 1945 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4753 Sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'dur. Bu yasa ile hazineye veya şahıslara ait bazı büyük arazilerin istimlak edilerek topraksız çiftçilere dağıtımı planlanmıştır. Ayrıntı için bkz. *Resmî Gazete*, 15 Haziran 1945, Sayı: 6032.

Yukarıda açıkladığımız gibi, her ipotek borçlusu işlemlerden ve kabul edilen borçlardan % 2 oranında ana sermayeye katılacak ve gerçekte Türkiye Fon Kredisi ipotek borçlularının kooperatifi olacaktır.

Borçlulardan alınacak faiz	%5 p.a.
Borcun ayrıca itfası (amortismanı)	%2 p.a
Toplamda	%7 p.a. olacaktır.

Yine de Türkiye Fon Kredisi kendi masraflarını karşılamak üzere % 0,5 p.a. kendine ayıracak, Öncelikli Senet Tahvil Sahiplerine % 2,5 p.a. verilecek, % 5 lik uyum sağlanana kadar bakiyede % 2.0 p.a. bırakılacak, Amortismanlara bağlı tüm mevcut miktarlarla beraber %2.0 p.a.'lik oranların hepsi aşağıda açıklayacağımız çekiliş adına birlikte toplanacak ve hepsi % 7,0 olacaktır.

Her bir 100.- TL'lik Tahvil Senedinin senede 13 bonusu olacak: % 2,5'lik faiz için %2,5 TL'lik bir bakiye hakkı veren bir tek bono ile her ay çekiliş sonucuna göre tüm tahvil senet primlerini (pay senetlerinin asıl fiyatları ile piyasa fiyatı arasındaki artışı) karşılayacak 12 bono sahibi olacaktır.

Bu pay senetlerinin asıl fiyatları ile piyasa fiyatı arasındaki artış (Çekiliş Planı içerisinde aşağıda belirtilmiştir) çok yüksek olduğunda, her bono kuponu her çekilişte bir değer kazanacaktır; bu değeri biz: 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/8, 1/9, 1/10, 1/11, 1/12 çekilişleri için 2.-TL; toplamda 5.- TL; 1/1 ve 1/ * çekilişleri için 20.- TL ve 10.- TL olarak toplamda 30.- TL, faizler için de ayrıca 2,50 TL olarak tahmin ediyoruz. Tüm bu oran ve miktarlar her 100.- TL'lik Tahvil Senedi için tahmini olarak 32,50 TL'lik bir gelir getirecektir.

Bu nedenlerle, Tahvil Senetlerine çok talep olacağından eminiz, köylerde yapılacak propaganda ile, köylüler bankalarda biriktirdikleri büyük miktarlardaki paralarını isteyerek bu Tahvil Senetleriyle değiştireceklerdir. Bu durum bir taraftan paranın dolaşımında hassas bir azalma yaratacak, diğer taraftan Hisse Senedi Piyasasında primlerini satacak olan Tahvil Senetlerinde artış sağlayacaktır.

Bono kuponlarının tamamını Çekiliş sırasında kullanmak istemeyen Türkiye Fon Kredisi Tahvil Senetleri sahipleri onlara sağlanacak % 10 luk bir indirimle Çekiliş Senetlerini günlük durumunu da dikkate alarak bu şekilde satabileceklerdir.

Türkiye Fon Kredisi tarafından hazırlanan bu çekiliş çok pahalıya mal olan şimdiki Çekiliş Organizasyonu yerini tamamen Hava Kurumu lehine bırakacak ve bu çekiliş Türkiye Fon Kredisi tarafından organize edilecektir. Hava Kurumu her sene 4.000.000.- TL lik bir tutar baştan alacaktır.

Senet Tahvilleri tutarı 500.000.000.- TL 'ye ulaşır ulaşmaz, şimdiye kadar uygulanan Çekiliş bu şekilde devam edecektir. 3 sene boyunca sahipsiz primler ve faizler için belirlenen miktarlar Türk Fon Kredisi tarafından hak olarak alınacaktır.

ÇEKİLİŞİN PLANLANMASI

% 2 faizlerdeki farklılık ve
% 2 yapılacak ayarlama (amortisman)
yıllık ikisi birlikte toplam % 4 'tür.

500.000.000.- TL lik tutarda	20.000.000.- olur.
Hava Kurumu için ödenecek	4.000.000.- tutar bundan çıkarılırsa Loto
(Çekiliş için kalacak tutar	16.000.000.- olacaktır.

Her sene % 2 'si 100.000.- TL'lik olan Senet Tahvillerinin her biri amorti etmek zorunluluğu olacaktır ve 100.- TL 'lik 5 milyon Senet Tahvili sahibi olunacaktır.

Öyleyse biz 10 çekiliş öneriyoruz: Yani, her sene anaparayı geri almak için (amorti) 10 çekiliş 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/8, 1/9, 1/10, 1/11, 1/12'lik oranlar ve 75.000 için 7.500 tane Senet Tahvili (Bonosu); diğer 2 çekiliş için yani, 1/1 ve 1/7 için 100.000 başlık için 12.500 Senet Tahvili öneriyoruz.

ÇEKİLİŞLERİ

1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/8, 1/9, 1/10, 1/11, 1/12		
100.000 TL'lik	1 bağ (lot, demet, kupon)	100.000.-TL
50.000 TL'lik	1 bağ (lot, demet, kupon)	50.000.-TL
10.000 TL'lik	5 bağ (lot, demet, kupon)	50.000.-TL
5.000 TL'lik	5 bağ (lot, demet, kupon)	25.000.-TL
1.000 TL'lik	10 bağ (lot, demet, kupon)	10.000.-TL
200 TL'lik	172 bağ (lot, demet, kupon)	34.400.-TL
100 TL'lik	7.306 bağ (lot, demet, kupon)	730.600.-TL
7.500 Bağ (Lot)	TOPLAM	1.000.000.-TL

1/1 ve 1/7 ÇEKİLİŞLERİ

1 lot	1.000.000 TL	1.000.000 TL
1 lot	200.000 TL	200.000 TL

2 lot	100.000 TL	200.000 TL
1 lot	50.000 TL	50.000 TL
5 lot	20.000 TL	100.000 TL
20 lot	5.000 TL	100.000 TL
100 lot	1.000 TL	100.000 TL
130 lot	200 TL	26.000 TL
12.240 lot	100 TL	1.224.000 TL

12.500 lot tamamı		3.000.000 TL

Bu durumu şu şekilde özetleyebiliriz:

			Tahviller	Likit
10 çekiliş	7.500	1.000.000' a yükselecek	75.000	10.000.000 TL
2 çekiliş	12.500	3.000.000' a yükselecek	25.000	6.000.000 TL

			100.000	16.000.000 TL

Tahviller, ülke ekonomisini, devlet güdümlü ekonomi içindeki kaçınılmaz enflasyondan koruyarak olası yeni bir enflasyonu absorbe edecektir. Dahası, bu kurum Hükümete, köylünün topraklarını paylaşmak, hak sahiplerine tahvil vermek ve Türkiye Fon Kredisi adına köylülere satılan topraklarını ipotekleyerek ödemeleri için yardım edecektir. Türk Hava Kurumu'nun gelirleri elde tutulacaktır.

Sonuçta, Türkiye Fon Kredisi girişimleriyle, inşaat sektörü mükemmel bir ilerleme sağlayacak, Belediyeler halk yararına, birikmişlerini kolayca elden çıkaracaklar, ardından muhtemelen toprakları satılacaktır, alt yapı çalışmalarını, okul ve hastaneleri, böylece üretici bir amaçla ucuz lojmanlar yapacaktır.

Ancak, piyasada tutarın tamamının eritilemediği durumlarda Tahvil Senetlerini alacak olan borçlu onları bankalarda % 80 değerle tutabilecektir.

Kesinlikle İpotek Kredileri arzı birkaç sene sonra artacaktır. Böylece Türkiye Fon Kredisi ikinci bir 500.000.000 likitlik dilimi piyasaya çıkaracaktır.

Bu seri ve dilim için, Çekiliş tek bir değişiklik, aynı koşullarda, her ayın başı yerine her ayın 15'inde yapılacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yaptığımız bir araştırmaya göre 280.000.000 TL'lik bir hisse tutarını karşılamak için 100.000.000 Dolarlık bir değer karşılığı çıkarılacaktır, kaldı ki, Amerikan yasaları genellikle hisse senetlerinin loto ve prim geri ödemeleri ile karşılanmasına istekli değildir. Ancak, yine de özel bir çalışma ve değişik açılardan tanıtılarak farklı bir çıkış bulabiliriz, bu da bizim bankacılarımızın sırrı olarak kalır.

4.4. Edinilen Servet Vergisi (Varlık Vergisi)

Şimdiki durumda, ayırım gözetmeksizin ,bugünkü servetleri kendi öz beyannamelerine göre düzenlenmiş, fazla vergilendirilmiş ki bu Hazine Bonolarından geri ödenmelidir; yeterince vergilendirilmemiş, vergilendirilmiş veya hiç vergilendirilmemiş varlıklar üzerinden alınacak vergiyi düzenleyen ve her vergi yükümlüsünü aynı oranda vergilendiren bu eski yasa değiştirilmelidir.

Yapılacak bu işlem hem yurt içinde hem yurt dışında mükemmel bir izlenim yaratacaktır.

4.5. Devlet Şirketlerinin Satışı (Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Satışı)

Bu satış, devlet adına yeni birleşik ve konsolide borçlanmalarla Borsa'dan hisse almak için kullanılmakta olan birkaç 100.000.000 TL'lik rahatlama sağlayacak ayrıca bu satış şimdiki kamu borçlanmasına ayrılan bütçe için öngörülen senelik harcamaları ve borçlanmaları daha hassas bir biçimde azaltacaktır.

Bu kurumların satışı sermayenin eski değeri baz alınarak, itfa, üretim maliyeti, geleceği planlama, performans ve diğer tüm faktörler için derinleştirilmiş kapsamlı bir araştırma neticesinde yapılmalıdır. Bu satışlar sadece "korunan" kurumlar için yapılmamalıdır.

Diğer yandan, işveren ve çalışan her girişimcinin faaliyetlerini ciddi anlamda korumayı; her çalışanı ve işvereni maaşları oranında bunlardan satın almaya sevk etmeyi hedeflemeliyiz. Bu anlamda, hem aynı amaç çerçevesinde çalışarak birleşecekler, hem de maaş sorunları gelecekte sorun olmaktan çıkıp basit aile sorunu olarak kalacaktır.

Bu durumda, maaşlarının önemli bir bölümünü aida olarak alan, çalışanları daha da fakirleştirip, kaynaklardan beslenen birkaç paraziti daha da zenginleştiren sendikalara ihtiyaç yoktur.

4.6. Yabancı Sermaye İle Ekonomik İşbirliği, Ulusal Üretim Geliştirmek İçin Borçlanma, Yabancı Sermayeyi Çekmek İçin Vergi Reformu, Kiraların ve Ücretlerin Artması.

Ulusal ekonomimizin çıkarları için bir yandan yurtdışından alınması hiç zor olmayan uzun vadeli borç ve kredi almak, diğer yandan, yeni ekonomik durumlar yaratarak, ihracat hacmini harekete geçirmek

gerekecek ve böylece gitgide genişleyerek artmış olan tıkanıklıkların Türk Mallarının önünden çekilip önünün açılması sağlanacaktır.

Bu nokta üzerinde özellikle durmak zorundayız, zira eğer Avrupa birliği gümrük haklarını yürürlükten kaldırırsa ki bu durumda kaçınılmazdır, Gümrük Birliği'nde açıktır ki daha ucuz ve kaliteli olan Yunan tütününü Türkiye'de bile onun yerini alacaktır.

Yapmamız gereken, üretim sürecinde tüketime kadar geçen sürede spekülasyonlarla etkili biçimde mücadele etmektir, böylece fiyatları hassas biçimde düşürebiliriz, eğer gerekli ise yurt içinde tüketilecek mallardan ek ihracat vergisi alınabilir, bu da bu ihracat mallarının yurtda tüketiminde fiyatları düşürecektir. Ayrıca 1938'den beri kiralari iki katına çıkarmış yönetim harcamaları 3 sene sonraki süreçte ücretleri de iki katına çıkaracaktır, 3 sene içinde ekonomide yaşanacak değişimler bizim yapmaya çalıştığımız ekonomik durumun gerçek bir yansıması olacaktır.

Yabancı sermayeye, özellikle ulusal politikaya (millileştirme) karşı ve oluşabilecek keyfi durumlara karşı bir garanti vermek gerekecektir. Ne yazık ki birinci dünya savaşının sona ermesinden beri birçok ülkede müsadere (zorla satın alma) ve kamulaştırma yaşandı. İnanıyoruz ki, gerekli en temel garanti budur.

Niçin olası tüm anlaşmazlıklarda Uluslararası Washington Kalkınma ve Gelişme Bankası'nın hakemliğini kabul etmeyi sunmuyoruz, ya da seçeceğimiz bir delege bizim hakemimiz, kredi verecek ülke ikinci hakem ve nihayet Banka Yönetimi onu Yüksek Hakem olarak belirlenecektir.

Ayrıca, Cumhuriyet Yönetimi'nin Türkiye'deki ister faiz borçları ister anaparanın ödenecek bölümü ki böylece taksit imkanı doğacaktır, gelecek bir döneme aktarılmasının olabirliğinden bahsediyoruz. Ancak bu hiçbir zaman yeterli değildir. Neden yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesini istiyorsunuz? En karlı verimin ve istenen garantinin diğer tüm dünya ülkelerinde bu şekilde elde edildiğini bilmiyor muyuz? Öyleyse sadece yabancı sermayeyi Türkiye'ye çekmek değil, yurt dışında yatırımda bulunan tüm fonları yurt içine çekmenin özel yollarını bulmak gerekecektir.

Yani, gelirlerden alınan vergilerden muaf olmak bir yol olabilecektir. Bu konuda şunu not düşebiliriz; zamanında Kraliçe Viktorya döneminden beri İngilizler dünyanın tüm sermayesini ülkelere çekmenin yolunu ve uluslararası tek bankacı olmayı altı aydan az bir zaman için İngiltere'de olanlardan vergi almayarak tüm insanları ve İngilizleri ikna etmenin yolunu buldular.

Yurt dışında oturan ve gelirlerinin üzerinden vergi bile alınmayan hisse hakkı elde eden hissedarların bunları bildirmeye veya geri ödemeye hesabı doğrultmaya ihtiyaçları bile yoktur. Bu geri ödemeler ayrıca ve genellikle çabucak yapılır.

Gelir Vergisi çok yüksek olduğundan, Amerika Birleşik Devletleri'ni örnek verirse %80'i bulur, sermaye ve mal sahiplerinin çoğu bu vergiyi ödemekten kaçınmak için istekle yatırımlarını Türkiye'de yapmak istiyorlar, yeter ki, Türkiye gerekli garantiyi versin ve gelir vergisinden muafiyet sağlasın.

Ayrıca, bu fırsatla geçmişte yapılmış olan çok ciddi bir hatayı da belirtmek isteriz. Gerçekten gereksiz ve karmaşık formalitelerin ortak hissedarlar topluluğu oluşturmasının kabullenilmesinin yerine İngiltere örneğindeki gibi biz bunları basitleştirmek istiyoruz.

Ayrıca, zaten şirketler kazançlarının %10'unu vergi olarak ödediklerinden, neden ortakların her birine düşen payı %25 yapmıyoruz? Böylece yasal çerçevede bireylere ait gelir vergisi toplamda öngörüldüğü üzere %35 olacaktır. Bu durumda her katılımcı daha önceden vergilendirilmiş ve bildirilmiş tüm gelirlerini kısacaktır. Bu sistem yurt dışında ikamet eden yabancıların bono ve hisse gibi yatırımlarını onlar adına bir bankada değerlendirecek bu şekilde en basit haliyle kazançlarının %25'lik diliminden vergi muafiyeti bizim tavsiyelerimize göre yapılabilecektir.

Yine de biz, payların ortak hissedarlarının oluşumuna yardım etmek yerine, özel inisiyatif kullanarak elimizi taşın altına koyuyoruz. Öncelikle sonu gelmeyen formaliteler, sonrasında Bakanlar Kurulu'nun resmi izni. Niçin? Sonuç olarak şirketler kazançlarının % 10 unu ödedikten sonra, hisse sahipleri bir kez daha bireysel olarak %35 ödemek durumundalar. Ulusal üretim yoğunluğu özel inisiyatifte iken özel sermaye birikimlerinin bir araya gelmesi neden korkutsun ve olumsuz bir duruma soksun?

Bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu, para durumunun, mali ve ekonomik özgürlüğünün ve kalkınmasının nedeni olan sorunlar karşısında alınacak en önemli ve başat konuları bu sunumda genel olarak, bir arada, birkaç kelime ve birkaç satır ile dile getirdik. Ekonomiyi Cumhuriyet Halk Partisi'nin uçsuz bucaksız biçimde sürüklediği durgunluk batağından çıkaracak olan bugünkü Cumhuriyet Hükümetidir.

5. Verdor Raporu'nun Analizi

Verdor raporunun giriş kısmında kısmen taraflı ifadelerle siyasi yorumlarda bulunmuş ve genel olarak Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu vaziyeti şu şekilde özetlenmiştir: *"14 Mayıs 1950'de, halk Türkiye tarihinde ilk kez hükümetini seçti. Cumhuriyetçi partinin neden olduğu ve senelerden beri iyileştirmekte yetersiz kaldığı, Ekonomi, Ticaret ve Finans Bakanlıklarına başkanlık edenlerin farklı değişiklikler yapmasına rağmen, bütün bunlardan duyulan hoşnutsuzluğun sonucunda oyların ezici çoğunluğu Demokrat Parti'ye gitti. Muhalefette*

olduğu zamanlarda yeni seçim kanunu elde etmek için yaptığı propaganda, gösterdiği dirayet ve bilgelik onun iktidar partisi olmasında en büyük hak olmuştur, ardından iktidarda olduğu sadece 2 aydan beri ülkeye çok büyük bir özgürlük bahşetmiştir. Ekonomik sorunlara gelince, şunu bilmeliyiz ki, Demokrat Parti son derece kötü, karmaşık ve çözülmesi zor bir durum devralmıştır. En büyük üzüntümüz, bu durumu iyileştirmek için henüz ne kapsamlı bir program ne de uzman kişiler görebiliyoruz." (BCA, 030.01.0.0.41.242.13.)

Giriş kısmında CHP ekonomi politikalarının yanlış yürüdüğünü yazdıktan sonra ekonomik sorunların neler olduğuna değinmiştir ve şunları yazmıştır: "İşte tam da bu yüzden, 1941'den beri dikkatimiz çeken durmadan tekrarladığımız, üzerinde çalıştığımız geçmişte yapılan bu hatalardan kurtulmak için yeniden kalemi ele alıyoruz, aynı zamanda bu kadar yıldır üzerinde durduğumuz ve 'Uzmanların' çekmecelerinde kalmış kanun tekliflerini rapor etmek için ne yazık ki onlara güveniyoruz." (BCA, 030.01.0.0.41.242.13.)

Verdor, yukarıda Türkiye'de tespit ettiği genel ekonomik çerçeveyi verdikten sonra Türkiye ekonomisinin iyileştirmesi için neler yapılmasına dair çözüm önerilerini sıralamıştır.

Birinci öneri olarak Merkez Bankası Reformu gündeme getirilmiştir. TBMM'nin özel bir kanunla; Merkez Bankası oluşturduğu ve emisyon (para basma) yetkisini Maliye Bakanlığı'na değil de Merkez Bankası'na verdiği, ancak TBMM'nin kendi yetkilerini daraltmamak için Merkez Bankası'na alması gerektiği tam bağımsızlığı vermediği ifade edilmektedir. Merkez Bankası'nın görevlerini icra edebilmesi için tamamen Devlet'ten bağımsız olması gerektiğinin üzerinde ısrarla durulmuştur.

Merkez Bankası'nın sahip olduğu altın rezervine karşılık olarak piyasaya para sürmesi gerektiği, ancak Merkez Bankası'nın sahip olduğu altın rezervinin piyasadaki para hacminin sadece %4,417'sini karşıladığı, bunun da Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında düşük değerli olmasına yol açtığı, bu sorunun çözülebilmesi için Merkez Bankası'nın altın rezervinin artırılması gerektiği, bu kapsamda Hazineye ait altın rezervinin Merkez Bankasına satılması ile piyasadaki borçlanma yoluyla altın satın alınması tavsiye edilmiş olup, bu sayede altın teminatının 54,417'den %53 civarına çıkacağı ifade edilmektedir.

Paranın değerinin artırılması için bir taraftan altın rezervinin artırılması önerilirken, diğer yandan tedavüldeki para dolaşımının azaltılması gerektiği söylenmektedir. Bu kapsamda 1.000 TL üzerindeki tüm ödemelerin çek ile yapılmasının zorunlu hale getirilerek, piyasada dolaşan paranın azaltılacağı ifade edilmektedir. Ayrıca; Merkez Bankası'nın uluslararası piyasalarda milli paranın değerini koruyabilmesi için ulusal ekonominin tüm ayrıntılarına nüfuz edebilecek İstatistik Dairesi'nin kurulması gerektiği ve kambiyo yönetiminin Maliye Bakanlığı'ndan Merkez Bankası'na devredilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Merkez Bankası'nın personel politikasına ilişkin ise eleştiri getirilerek, bankanın hem yönetim hem de çalışma birimlerine siyasi görüşüne bakılmaksızın en yüksek derecede uzmanlığa ve yeterliliğe sahip kişilerin getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Verdor ikinci öneri olarak; çıkarılacak bir yasa ile kamu borçlarının vadelendirilmesi ve birleştirilmesi gerektiğini, %7,5 olan kamu borç faizlerinin %3'te sabitlenerek çok önemli miktarlarda tasarruf sağlanacağını ifade etmektedir.

Verdor üçüncü öneri olarak Türkiye Fon Kredisi Kuruluşu'nun kurulmasını önermektedir. Öncelikle Fon Kredisi hakkında kısa bilgi veren Verdor, bu yöntemin arsa ipoteği karşılığında finansman sağlama yöntemi olduğu, arsa ipoteği karşılığında temin edilecek kredilerin %30'unun belediyelere, %30'unun kentlerdeki özel mülk sahiplerine, %30'unun çiftçilere, %10'unun ise sanayicilere kullanılacağı, bu modelin Fransa, Romanya, Mısır, Cezayir ve Tunus'ta da uygulandığı, bu modelin avantajları olarak; Türkiye Fon Kredisi Kuruluşu'nun köylülerin topraklarını ipotekleyerek ödemelerine yardımcı olacağı, diğer taraftan Türkiye Fon Kredisi Kuruluşu'nun inşaat sektöründe mükemmel bir ilerleme sağlayacağı, belediyelerin birikmişlerinin kolayca elden çıkarılacağı, ardından da topraklarını satacağı, bunun karşılığında ise alt yapı çalışmaları ile okul, hastane ve lojman inşaatları yapılacağı hususlarını ifade etmektedir.

Verdor dördüncü öneri olarak varlık vergisinin kaldırılmasını, şimdiye kadar fazla vergilendirilmiş beyannamelere Hazine Bonolarından geri ödeme yapılması gerektiğini, yapılacak bu işlemin hem yurt içinde, hem de yurt dışında mükemmel bir izlenim vereceği belirtilmektedir.

Verdor beşinci öneri olarak; devlet şirketlerinin kapsamlı bir araştırma neticesinde satılması gerektiğini, diğer yandan çalışanların da maaşları oranında bu satışlardan payını almasının hedeflenmesinin gerektiğini, bu sayede işçi-işveren arasındaki maaş sorunlarının çözüleceği ve sendikalara ihtiyaç kalmayacağını ifade etmektedir.

Verdor altıncı öneri olarak; ekonomi hacminin genişlemesi maksadıyla, yurtdışından uzun vadeli borç ve kredi alınması, ihracat kapasitesinin artırılması, yabancı sermayeye kamulaştırma ve müsadereye karşı güvenceler verilerek ülkeye çekilmesinin sağlanması, fiyat istikrarına ilişkin ise spekülasyon faaliyetlerinin önüne geçilmesi ve gerekirse Türkiye'de üretilen mallara ihracat vergisi konularak yurt içi piyasaya yönlendirilmesi ve arz fazlası nedeniyle fiyatların düşürülmesi hususlarını ifade etmektedir. Ayrıca uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümü için bir kuruluşun hakemliğinin benimsenmesini tavsiye etmektedir. Diğer

tarafından sadece yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesi değil, yurt dışındaki yabancı yatırım fonlarının da gerekli güvenceler ve vergi muafiyeti sağlanarak yurt içine çekilmesinin faydalı olacağını belirtmektedir.

Verdor, öncelikli olarak Merkez Bankası'nın bağımsızlığı üzerinde durmuştur. Merkez Bankası, 2001 yılına kadar siyasi iktidarların vesayeti altında kalmış ve siyasi iktidarların talepleri doğrultusunda kimi zaman piyasaya emisyon hacminin üzerinde para sürülmüş ve yüksek enflasyon yaşanmış, kimi zaman piyasa dengesini tutturabilmek için piyasaya Merkez Bankası'nın kasasından yüksek miktarda döviz sürülmüş ve döviz darboğazları yaşanmış, kimi zaman da kur ayarlaması adı altında gizli ve açık devalüasyonlar yapılmış ve yeterli üretim altyapısına sahip olunmadığı için daha ciddi yapısal sorunlarla karşılaşmıştır. En son Kasım 2000 ve Şubat 2001 aylarında şiddetli krizler yaşayan Türkiye, IMF'nin de baskılarıyla ekonomiye ilişkin radikal kararlar almak zorunda kalmıştır (Turan, 2001: 5-7). Bu kapsamda; 1211 sayılı Kanun'da 25 Nisan 2001 tarihinde yapılan değişiklikle Merkez Bankası bağımsızlığına kavuşmuştur (*Resmi Gazete*, 05 Mayıs 2001, Sayı: 24393).

Verdor'un diğer bir önerisinde; belediyelere, kentlerdeki özel mülk sahiplerine, çiftçilere ve sanayicilere kullanırlamak üzere, arsa ipoteki karşılığı kredi verilmesini, bu maksatla Türkiye Fon Kredisi (Credit Foncier) Kuruluşu'nun kurulmasını önermektedir. Söz konusu model Fransa, Romanya, Mısır, Cezayir ve Tunus'ta "Credit Foncier" adlı kuruluşlar olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye'de ise tavsiye edildiği şekilde "Credit Foncier" adlı bir yapı kurulmamış, ancak 1950 yılında kabul edilen 5583 sayılı "Hazinece Özel Teşebbüse Kefalet Edilmesi ve Döviz Taahhüdünde Bulunulmasına Dair Kanun" ile birlikte Maliye Bakanlığı, özel girişimin dışarıdan sağladığı uzun vadeli borçlara, 300 milyon TL'yi geçmemek kaydıyla kefil sayılmıştır (Dikkaya & Özyakışır, 2013: 141). Ayrıca Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) finansman ihtiyacının karşılanması için 1991 yılında bir kefalet kuruluşu olan "Kredi Garanti Fonu (KGF)" kurulmuştur. Söz konusu kuruluş teminat yetersizliği olan KOBİ'lere, anlaşmalı bankalardan kredi çekebilmeleri için kefalet hizmeti vermektedir. (<http://www.kgf.com.tr/amac/>) KGF'nin hedef kitlesi KOBİ'ler olup, belediyeleri kapsam dışı bırakmıştır. Zaten belediyelerin finansman ihtiyacını karşılamak üzere 1933 yılında Belediyeler Bankası kurulmuştur. 1944 yılında yapılan yasal düzenleme ile İl Özel İdareleri ile köyler de kapsam altına alınarak, Belediyeler Bankası'nın adı İller Bankası olarak değiştirilmiştir. İller Bankası en son 26.01.2011 tarihinde kabul edilen 6107 sayılı Kanunla İller Bankası A.Ş. adını alarak faaliyetlerine devam etmektedir. (<http://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=3>)

Verdor devlet şirketlerinin kapsamlı bir araştırma neticesinde satılmasını da önermiş, ancak bu öneri Demokrat Parti iktidarı döneminde gerçekleşmek bir kenara dursun, kamusal yatırımların daha da artması gibi tam tersi bir süreç yaşanmıştır. Demokrat Parti 1950 seçimleri öncesindeki en önemli vaatlerinden birinin özelleştirme olmasına karşın, yerli sermayenin yetersizliği ve girişimcilik becerisinin eksikliği gibi sebeplerle bu vaat gerçekleşmemiş, tam aksine bütçe açıklarını kapatılabilmek maksadıyla ithal ikameci bir politika izlenmiş ve kamusal sanayi yatırımları artış göstermiştir. (Boratav, 2015: 110) Dünya genelinde 1980'li yıllarda başlayan özelleştirme dalgası, Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Bir taraftan hantal hale gelen Kamu İktisadi Teşekküllerinin (KİT) bütçe üzerindeki yükünden kurtulmak, diğer taraftan da bütçe açıklarının kapatılmasında finansman bulmak maksadıyla, özelleştirme tartışmaları Türkiye'nin temel gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Özelleştirmeye ilişkin ilk yasal düzenleme 29 Şubat 1984 tarihli 2983 sayılı Kanun ile yapılmıştır. (*Resmi Gazete*, 17 Mart 1984, Sayı: 18344). Bu tarihten itibaren çok sayıda yasal düzenleme ve siyasi tartışma gören özelleştirme süreci, 2000'li yıllarda da devam etmiştir. Günümüze kadar çok sayıda özelleştirme uygulaması gerçekleşmiş olup, hali hazırda özelleştirme süreci devam etmektedir.

Verdor'un kapsamlı olarak açıkladığı son önerisinde;

- Yurtdışından uzun vadeli borç ve kredi alınması,
- İhracat kapasitesinin artırılması,
- Fiyat istikrarı için gerekirse Türkiye'de üretilen mallara ihracat vergisi konularak yurt içi piyasaya yöneltilmesi,
- Uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümü için bir kuruluşun hakemliğinin benimsenmesi hususları dikkat çekmektedir.

Demokrat Parti iktidara geldiğinde borçsuz bir maliye ile yüksek altın ve döviz rezervleri devralmıştır. (Yenal, 2013: 98) İktidarının ilk yılından itibaren, dış yardımların da katkısıyla, başta tarım sektörü olmak üzere ekonomik atılım gerçekleştiren Demokrat Parti (Dikkaya & Özyakışır, 2013: 139), ithalatın önündeki yasal engelleri kaldırmıştır. Bu sayede ülkeye kolayca girmeye başlayan yabancı yatırım ve tüketim mallarının temininde bir süre sonra finansman sorunları yaşanmaya başlamış, döviz stokunun da erimesiyle dış borçlanma ön plana çıkmıştır. (Şener, 2005: 145-146) Bir süre sonra bu borçlanmanın da çevrilememesi sorunuyla karşılaşmış (Coşar, 2005: 51-52) ve 1958 yılında başta devalüasyon olmak üzere

çeşitli ekonomik tedbirler alınmak zorunda kalmıştır. (Kanca, 2012: 58-59) Türkiye'nin Demokrat Parti ile başlayan borç sarmalı günümüzde de artarak devam etmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye hızlı bir sanayileşme sürecine girmiş, ancak yapılan yatırımlar sadece iç pazarın talebini karşılayacak düzeyde kalmıştır. Demokrat Parti Dönemi'nde de mevcut durum değiştirilememiş, hatta artan milli gelir düzeyine paralel olarak artış gösteren iç talebi karşılamak üzere kamusal yatırımlar artırılmıştır. Ancak iç talebe yönelik bu yatırımların üretim düzeyi, ihracattan önemli gelirler elde edecek seviyelere gelememiştir. Sadece iç pazarın ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydeki üretimin, ihracata yönlendirilmemesindeki sebep ise, iç piyasalarda yüksek enflasyonun önlenmesi arayışlarıdır. Demokrat Parti iktidarının özellikle ikinci yarısında yerli ürünlerin ihraç edilmemesi tercih edilirken, ithalatı minimize edecek tedbirler alınmıştır. Bu şekilde işleyen "ithal ikameci" iktisat politikası 1980'li yıllara kadar devam etmiş, Turgut Özal'ın başbakanlığı ile beraber korumacı politikalar kaldırılmış, ancak Türkiye yüksek enflasyonla tanışmıştır.

Uluslararası ticari uyumsuzlukların çözümü için bir kuruluşun hakemliğinin benimsenmesi hususu Türk Hukuk Sistemi'ne 1999 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile girmiştir. (Yılmaz, 2004: 98) Tahkim olarak adlandırılan bu düzenleme ile taraflar arasındaki uyumsuzluklar, resmi yargı organları yerine, kendileri tarafından belirlenen hakemlerce çözümlenmektedir.

Sonuç

Verdor'un tavsiyeleri incelendiğinde 20. yüzyılın geneline damga vurmuş liberal ekonomi politikaları ile örtüştüğü görülmektedir. Verdor'un önerileri Türkiye'de kapalı bir ekonomik sistem yerine serbest ve liberal bir ekonomik sistemi ön görmüştür. Türkiye ekonomisini, Batı ile entegre etmek ve serbest piyasa ekonomisine geçirmek isteyen Demokrat Parti Hükümetleri'nin de söz konusu rapor ile fikri yakınlığının olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Türkiye ekonomisinin gerçekleri ile planlanan politikaların örtüşmemesi ve iktidar partilerinin siyasi kaygıları gibi nedenlerle, raporda belirtilen hususların bir kısmı hayata geçmemiştir. Rapordaki bazı hususlar Demokrat Parti iktidarında gerçekleşirken, bazıları da Demokrat Parti iktidarının sonrasında gerçekleşebilmiştir. Ancak gerçekleşen hususların bazıları da beklentilerin aksine Türkiye ekonomisine faydadan çok zarar getirmiştir.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

BCA, 030.01.0.0.41.242.13.

Resmi Yayınlar

Demokrat Parti Programı (1946), Ankara.

Resmi Gazete, 15 Haziran 1945, Sayı: 6032.

Resmi Gazete, 26 Mayıs 1960, Sayı: 10514.

Resmi Gazete, 05 Mayıs 2001, Sayı: 24393.

Resmi Gazete, 17 Mart 1984, Sayı: 18344

TBMM T.D. IX. Dönem, 2 Haziran 1950, Birleşim:5, Oturum:2, Cilt:1.

TBMM Z.C., Varidat Bütçesi, 1960 Yılı Muvazenei Umumiye Kanunu Layihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, XI. Devre, Cilt:12-1.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), İstatistik Göstergeler (1923-1998), Ankara, 2001.

Telif Eserler

BAYTAL, Y. (Kasım 2007). "Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikalar (1950-1957)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* (40).

BORATAV, K. (2015). *Türkiye İktisat Tarihi (1908-2009)*, Ankara: İmge Kitabevi.

BORAY, F.E. (2010). *Öncesi ve Sonrasıyla Cumhuriyet Tarihi*, C.4, İstanbul: Kum Saati Yayınları.

CEM, İ. (1979). *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, İstanbul: Cem Yayınevi.

ÇOŞAR, N. (2005). "Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (60/1).

ÇETİN B. Barış S. Saroğlu S. (2014) "Türkiye'de Karayollarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, S.10, Çankırı.

DİKKAYA, M-Özyakışır, D. (2013). *Türkiye'nin Ekonomik Tarihi*, Ankara: Savaş Kitabevi.

EROĞUL, C. (1998). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi.

GÜVEN, S. (1998). *1950'li yıllarda Türk Ekonomisi Üzerinde Amerikan Kalkınma Reçeteleri*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

HİÇ, M. (1979). *Kapitalizm, Sosyalizm, Karma Ekonomi ve Türkiye*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.

KANCA, C. (2012). "1950-1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (9/19).

KAZGAN, G. (2005). *Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001)*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Komasyon. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Notları*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

TURAN, Z. (Ağustos 2005). "Türkiye Ekonomisinde Kasım 2000- Şubat 2001 Krizleri", *İş Hukuku ve İktisat (TÜHİS) Dergisi* (19/5).

ŞENER, S. (2005). "Türkiye Ekonomisi'nde İkinci Dönem Liberal İktisat Politikaları", *Yönetim Bilimleri Dergisi* (3/1).

YENAL, O. (2013). *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.

YILDIZ, M. (2015). *Demokrat Parti Dönemi Türkiye'de Sanayi Politikaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YILMAZ, H. (2004/2). "Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri", *Ankara Barosu Dergisi*.

Gazeteler

Cumhuriyet, 30 Haziran 1946

Vatan, 01 Temmuz 1946

İnternet Siteleri

<http://www.mustafaalbayrak06.com/tr/?p=60> 16.07.2014

<http://www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/02.htm> 19.02.2015

<http://www.kgf.com.tr/amac/> 22.12.2015

<http://www.ilbank.gov.tr/index.php?Sayfa=iceriksayfa&icId=3> 22.12.2015

Ek 1.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET İHTİSAP
BARON ERNEST DE VENDOR
İSTANBUL
İstiklal Caddesi 22E/2

İstanbul, 15 Ağustos 1950

Pek muhterem Başbakan,

Vatanıma bir hizmette bulunmak maksat ve ümidile T.C. Ekonomisi hakkında hazırladığım raporumu Cumhurbaşkanımız Sayın Celal Bayar'a ve Zatı alinize sunmakla keşbi şeref eyler ve bu vesile ile Zatiâlinizden derin hürmetlerimle büyük sadakatimin kabulünü istirham eylerim.

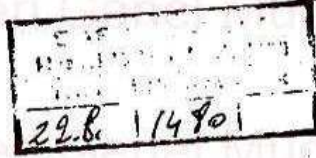
Vendor

Baron Ernest de Vendor

pek Muhterem Başbakan

Adnan Menderes

A n k a r a

-22-

030	01			41	242	13
-----	----	--	--	----	-----	----

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 41 - Dosya No: 242 - Sıra No: 13

Ek 2.

(Örnek: B. 1.)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELGRAF

12820

Yol

Servis İşaretleri

T. C. P. T. T. İ. G. M. Adres: _____

Devlet rapor delaysi mesaj = 500 KC CMHUR BASKANLIĞI GENEL KATİPLİĞİNE ANKARA ==

141 BFOGLU 1325 78 5 1C1C

ESMİ	ORJA MERKEZ	ALINDIĞI	İMZA
JURUSİ		Tarih: _____ Saat: _____	

++ 5/9/50 TARİH VE 3/10235 SAYI İLE KATİPLİĞİNİZ HAVALE EDİLEN RAPORUN İSTİNADEN 15/10750 TARİHİNDE NE WORKA (REKET EDECEĞİMİ VE RAPORUMDA İZAH ELEDİM GİBİ AMERİKADAN İLK PARTİ VE MUHAKKAK OLARAK YUZ MİLYON DOKAR VE BUNA MUTAKİBEN VE MUHTEMLEN YUZ MİLYONLUK DAHA BİR İSTİKRAZ TEMİN EDEBİLECEĞİMİ VE SAYET İSBU TEKLİFİM SAYIN 2

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 41 - Dosya No: 242 - Sıra No: 13

Ek 3.

Les Reformes monétaires, financières
et économiques qui s'imposent en
Turquie

par
Baron Ernest de Verdor
Conseiller Intime de Commerce

Le 14 Mai 1950 la Turquie, pour la première fois dans son histoire, a élu son Gouvernement. Les suffrages sont allés en grande majorité au parti Démocrate, uniquement par mécontentement à la suite de la situation économique que le parti Républicain avait causé et qu'il était incapable de remédier depuis plusieurs années, malgré les différents changements de titulaires aux Ministères des Finances, Commerce et Economie.

Le grand mérite du parti Démocrate, lorsqu'il était en opposition, a consisté dans la sagesse, persévérance et la propagande pour obtenir la nouvelle loi électorale, lui permettant son ascension au pouvoir, et ensuite, depuis les 2 mois qu'il est au pouvoir, dans l'octroi d'une plus grande liberté au Pays.

Quant aux questions économiques, il faut le reconnaître que le parti Démocrate a hérité une situation extrêmement mauvaise, compliquée et difficile à résoudre. A notre grand regret, nous ne voyons pas encore ni un programme complet et ni les personnes qualifiées pour remédier à cette situation.

C'est la raison pour laquelle nous nous permettons de recourir de nouveau à la plume, pour faire ressortir les fautes commises dans le passé sur lesquelles d'ailleurs nous avons attiré notre attention depuis 1941 et de répéter en même temps quelques suggestions que nous avons déjà faites pendant toutes ces années, suggestions qui sont restées dans les tiroirs des "experts" auxquels on les avait malheureusement confiées pour en faire un rapport.

030 01 41 242 13

6

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 41 - Dosya No: 242 - Sıra No: 13